

Nova vlada, stari problemi? Prioritete mednarodnega razvojnega sodelovanja Slovenije, Zahodni Balkan in projekt COBISS.Net

Predsednik republike Borut Pahor in predsednik vlade Robert Golob na vseh mednarodnih srečanjih izpostavljata podporo Slovenije državam Zahodnega Balkana pri približevanju Evropski uniji. Nenazadnje je bila to tudi ena osrednjih tem srečanja na Brdu pred dvema dnevi. A očitno so besede eno, dejanje pa drugo. Ko gre za konkretno razvojno pomoč pri zmanjševanju razvojnega zaostajanja Zahodnega Balkana za EU, vlada že od leta 2013 ne prepozna razvojnega potenciala projekta COBISS.Net in njegovega vpliva na ugled Slovenije v tej regiji. Gre za temeljno informacijsko infrastrukturo znanosti, izobraževanja in kulture, brez katere si ni mogoče predstavljati sodobnega šolstva in raziskovanja, pa tudi kulturnega, tehnološkega in gospodarskega razvoja ne. Slovenija je na tem področju po zaslugi IZUM-a v Mariboru in projekta COBISS.Net med vodilnimi na svetu.

Piše: Tomaž Seljak

Slovenska oblast veliko govori o razvojni pomoči Zahodnemu Balkanu, sprejema memorandume in načrte za to, na voljo so tudi evropska sredstva, vendar pa prehoda od besed k dejanjem ni in ni ...

Na spletnih straneh slovenske vlade lahko pod naslovom *Mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarna pomoč* ([vir](#)) preberemo, da je mednarodno razvojno sodelovanje eno od temeljnih sestavin naše zunanje politike. Po *Zakonu o mednarodnem razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči Republike Slovenije* ([vir](#)) je cilj mednarodnega razvojnega sodelovanja prispevati k odpravi revščine in zmanjšanju neenakosti ter pospeševanje trajnostnega razvoja v partnerskih državah.

Krovni strateški dokument mednarodnega razvojnega sodelovanja je *Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči Republike Slovenije* ([vir](#)), ki jo je sprejel **Državni zbor** leta 2017 in določa prednostna področja ter usmeritve za načrtovanje in izvajanje mednarodnega razvojnega sodelovanja. Mednarodno razvojno sodelovanje **Republike Slovenije** naj bi bilo osredotočeno na prednostna vsebinska področja in geografska območja, kjer je lahko uradna razvojna pomoč učinkovita, odraža slovenske primerjalne prednosti in zmogljivosti ter zagotavlja podporo razvojnim prizadevanjem partnerskih držav.

Prednostna vsebinska področja so:

(1) spodbujanje miroljubnih in vključujočih družb, s poudarkom na dobrem upravljanju, enakih možnostih, vključno z enakostjo spolov, ter kakovostnem izobraževanju in

(2) boj proti podnebnim spremembam, s poudarkom na trajnostnem gospodarjenju z naravnimi in energetskimi viri. Prednostna geografska območja so **Zahodni Balkan**, evropsko sosedstvo in podsaharska **Afrika**, s poudarkom na najmanj razvitih državah.

Usmeritve iz navedene resolucije podrobneje opredeljuje *Strategija mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči Republike Slovenije do leta 2030*, ki jo je sprejela **Vlada Republike Slovenije** konec leta 2018 ([vir](#)). Predvidljivost uradne razvojne pomoči **Slovenije** naj bi se zagotavljala z *Okvirnimi programi mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči* kot instrumenti večletnega načrtovanja uradne razvojne pomoči, a je bilo navedeno načrtovanje leta 2019 opuščeno.

Zaveze, na katere so pozabili

Nacionalni koordinator mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči je **Ministrstvo za zunanje zadeve**, ki medresorsko usklajuje pripravo zakonskih podlag in strateških okvirov ter letnih poročil o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije, načrtuje in izvaja pa očitno le tiste aktivnosti, ki jih samo tudi financira. Druga ministrstva so pri tem povsem samostojna.

Slovenija se je kot država članica EU v okviru pogajanj za novo razvojno agendo leta 2015 zavezala, da si bo prizadevala povečati uradno razvojno pomoč s takratnih 0,15 % na 0,33 % bruto nacionalnega dohodka (BDN) do leta 2030. Iz *Poročila o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za leto 2020* ([vir](#)) je razvidno, da je Slovenija v letu 2020 za mednarodno razvojno sodelovanje namenila **79,61 milijona** evrov, kar je 0,17 % BND, od tega 53,12 milijona evrov za večstransko pomoč (prispevki v proračun EU, mednarodnim institucijam in skladom) in 26,49 milijona evra za dvostransko pomoč (neposredno sodelovanje s partnerskimi državami).

Največ dvostranske razvojne pomoči je Slovenija usmerila v države Zahodnega Balkana, ki so skupaj prejele 18,03 milijone evrov dvostranske pomoči, od tega kar 14,55 milijona evrov za oprostitev šolnin in štipendije za študij državljanov partnerskih držav Zahodnega Balkana v Sloveniji. Preostala sredstva (3,48 milijona evrov) so bila namenjena raznim projektom, tehnični pomoči in posebnim programom.

Poročilo za leto 2021 še ni objavljeno.

Iz proračuna Republike Slovenije za leto 2022 ([vir](#)) je razvidno, da z največ namenskimi sredstvi za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarne pomoči razpolagata Ministrstvo za zunanje zadeve (12,48 milijona evrov) in **Ministrstvo za finance** (11,02 milijona evrov brez sredstev za kapitalne naložbe).

Projekti razvojne pomoči državam Zahodnega Balkana (2022)

Projekti, ki jih v letu 2022 financira Ministrstvo za zunanje zadeve in imajo status "v teku", so predstavljeni na portalu državne uprave - *Razvojni in humanitarni projekti* ([vir](#)):

• Odpravljanje temeljnih vzrokov diskriminacije žensk v Albaniji	Albanija
• BiHUB – Podpora ženskemu družbeno odgovornemu podjetništvu	Bosna in Hercegovina
• Protiminsko delovanje v Bosni in Hercegovini v letih 2021 in 2022	Bosna in Hercegovina
• Komunikacija v pogajalskem poglavju 24	Severna Makedonija
• Pomoč pri poglavju 24 - finančne preiskave	Severna Makedonija

• Krepitev zmogljivosti upravljanja patrolj	Srbija
• Razvoj ženskega podjetništva v kmetijstvu v JV Srbiji	Srbija
• Krepitev družbene odpornosti v boju proti dezinformacijam v državah Zahodnega Balkana	Države bivše Jugoslavije
Skupna vrednost sofinanciranja:	1.105.000 EUR

Projekti, ki jih letos financira Ministrstvo za finance in imajo status "v teku", so predstavljeni na spletni strani **Centra za mednarodno sodelovanje in razvoj** ([vir](#)):

• Postavitev modularne šole v Albaniji	Albanija
• Izgradnja rastlinske čistilne naprave za naselje Pishkash Veri, Prenjas	Albanija
• Sanacija deponije v Plavu	Črna gora
• Izgradnja RČN za komunalne odpadne vode v naselju Petnjica	Črna gora
• Izgradnja RČN za komunalne odpadne vode v naselju Andrijevica	Črna gora
• Prenova Hidrosistema Zletovica	Severna Makedonija
• Sortirna linija za mešane odpadke Donji Vakuf	Bosna in Hercegovina
• Izgradnja čistilne naprave na območju Bjelašnice in Igmana	Bosna in Hercegovina
• Rekonstrukcija in nadgradnja obrata za čiščenje pitne vode Alagovac v občini Nevesinje	Bosna in Hercegovina
• Rekonstrukcija javne razsvetljave v občini Gradiška	Bosna in Hercegovina
• Izgradnja naprave za čiščenje odpadnih voda na Zlatiboru	Srbija
• Rekonstrukcija javne razsvetljave v mestu Vrnjačka Banja	Srbija
• Avtomatizacija primarnih toplotnih postaj v Novem Sadu – 2. faza	Srbija
Skupna vrednost sofinanciranja:	3.723.843 EUR

Vprašanje: Je mogoče, da navedeni projekti *"odražajo slovenske primerjalne prednosti in zmogljivosti"* v odnosu na druge države in ponudnike razvojne pomoči, kar naj bi bil eden od kriterijev za financiranje projektov? Potrebno znanje in zmogljivosti za tovrstne projekte imajo tudi druge države, zagotovo pa so pri izbiri izvajalcev projektov v prednosti slovenske institucije in podjetja, ki uredijo pridobitev donacije Republike Slovenije.

Projekt COBISS.Net

Strateški cilj projekta **COBISS.Net** je (bil) v državah Zahodnega Balkana vzpostaviti nacionalne knjižnične informacijske sisteme na platformi **COBISS** in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti ter v mrežo COBISS.Net povezati vse knjižnice v navedenih državah. Po več kot tridesetih letih od zasnove projekta je od blizu 1300 nacionalnih, splošnih, visokošolskih in specialnih knjižnic v državah Zahodnega Balkana v mrežo COBISS.Net vključenih šele blizu 490 navedenih knjižnic, vključitev preostalih pa je odvisna od političnih usmeritev in dogovorov, mednarodne razvojne pomoči in vpliva drugih ponudnikov knjižničnih aplikacij.

Knjižnice v državah Zahodnega Balkana potrebujejo mednarodno razvojno pomoč pri zagotovitvi pogojev za implementacijo sistema COBISS, nakar prevzamejo obvezo plačevanja licenc za programsko opremo COBISS in storitev IZUM-a. Do leta 2013 so širitev mreže COBISS.Net občasno finančno podpirala različna slovenska ministrstva (celo **Ministrstvo za obrambo**) in nekatere mednarodne organizacije.

Tako je na primer slovenska vlada leta 2008 preko IZUM-a in Centra za mednarodno sodelovanje in razvoj (CMSR) financirala obnovo prostorov in nakup opreme za potrebe nacionalnega COBISS centra v **Črni gori** (200.000 evrov).

Prenovljene prostore črnogorskega nacionalnega COBISS centra na Cetinju so 1. julija 2008 odprli minister za kulturo, šport in medije Črne gore, ministrica za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo Slovenije ter veleposlanik Kraljevine Norveške, ki je financirala obnovo strehe in drugih prostorov nacionalne knjižnice Črne gore.

Leta 2013 je **Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport** ukinilo podporo projektu COBISS.Net, ker takratno vodstvo ministrstva ni razumelo projekta in poti za doseg zastavljenih ciljev. Posledice so bile in so še katastrofalne:

1. Razveljavljen razpis za podiplomski študij bibliotekarstva na **Univerzi v Skadru** po programu **Univerze v Ljubljani**. S tem je bila onemogočena kadrovska okrepitev knjižnic na **Kosovu**, v **Albaniji**, **Severni Makedoniji** in Črni gori, kjer ni organiziranega študija bibliotekarstva in je tudi ozaveščenost oblasti o pomenu knjižnic zelo nizka. Za primerjavo: V Sloveniji imamo 250 splošnih, visokošolskih in specialnih knjižnic, med knjižničarji pa blizu 600 z univerzitetno diplomom iz bibliotekarstva. Na Kosovu, ki ima približno enako število prebivalcev, imajo 75 navedenih knjižnic in le 13 knjižničarjev z diplomom iz bibliotekarstva (enako kot pred devetimi leti).
2. Neuresničeni dogovori s pristojnimi ministri albanske vlade o vključitvi **Nacionalne knjižnice Albanije** v COBISS.Net in organiziranju nacionalnega COBISS centra v navedeni knjižnici, čemur bi tradicionalno sledila tudi **Nacionalna knjižnica Kosova**. Po devetih letih je stanje nespremenjeno. Nacionalna knjižnica še vedno odklanja sodelovanje, IZUM pa je prisiljen drugim knjižnicam v Albaniji in na Kosovu še naprej zagotavljati aplikacije COBISS in storitve izobraževanja *brezplačno*.
3. Zapravljeno zaupanje v projekt COBISS.Net in razvojno pomoč Slovenije ter upočasnjen proces vključevanja knjižnic v mrežo COBISS.Net v vseh državah Zahodnega Balkana.

Leta 2015 je bila **Evropska komisija** pripravljena na osnovi političnega dogovora (mimo standardnih razpisov) zagotoviti 10 milijonov evrov evropskih sredstev za realizacijo projekta COBISS.Net - Podpora razvoju nacionalnih knjižničnih informacijskih sistemov držav Zahodnega Balkana in njihovi integraciji v skupni izobraževalni, raziskovalni in kulturni prostor EU, a tedanja slovenska vlada (vodil jo je **Miro Cerar**) tega ni bila pripravljena predlagati vladam držav Zahodnega Balkana.

Leta 2019 je bila ustanovljena **Civilna iniciativa za rešitev strateških razvojnih vprašanj javnega zavoda IZUM in projekta COBISS.Net**. Njeni predlogi so predstavljeni na spletni strani www.zacobiss.net. Žal jih aktualni direktor IZUM-a in njegov predstavnik zaposlenih v Upravnem odboru IZUM-a ne podpirata.

Pismo premierju Golobu

Predsednik vlade dr. **Robert Golob** je bil s problematiko in predlogi za rešitev projekta COBISS.Net seznanjen takoj po prevzemu funkcije 1. junija 2022, a se na pismo Civilne iniciative za IZUM in COBISS.Net ([tukaj](#)) še ni odzval.

Za sanacijo kritičnih razmer na terenu, povrnitev zaupanja v projekt in pospešitev širitve mreže COBISS.Net bi morala Vlada Republike Slovenija takoj zagotoviti vsaj 3 milijone evrov (kolikor je npr. leta 2018 namenila za projekt izgradnje sončne elektrarne v **Žitomirju** v **Ukrajini**, ki je bil kasneje storniran, ker prejemnik pomoči ni izpolnil pogojev za donacijo).

Prioritetne projektne aktivnosti so naslednje:

- Zagotovitev pogojev za ustanovitev in delovanje nacionalnih COBISS centrov v Albaniji in na Kosovu (adaptacija prostorov, oprema, izobraževanje).
- Kadrovska okrepitev knjižnic na Kosovu, v Albaniji, Severni Makedoniji in Črni gori (sofinanciranje vsaj 30 novih delovnih mest in organiziranje izrednega študijskega programa za izpopolnjevanje iz bibliotekarstva - na Univerzi v Skadru po programu Univerze v Ljubljani).
- Financiranje nakupa nujno potrebnih (manjkajočih) osebnih računalnikov in druge periferne opreme nacionalnim COBISS centrom in knjižnicam, ker tudi razpoložljiv kader z manjkajočo opremo ne more biti produktiven.
- Sofinanciranje kreiranja, redigiranja in prevzemanja bibliografskih zapisov pri izgradnji bibliografskih baz podatkov in katalogov (glede na število novih, redigiranih ali prevzetih/povezanih zapisov) – prioriteten za vodenje bibliografij raziskovalcev.

Poleg tega bi se morala Vlada Republike Slovenije dogovoriti z vladami držav Zahodnega Balkana in z Evropsko komisijo o nadaljnjem financiranju projekta COBISS.Net iz evropskih sredstev (vsaj 10 milijonov evrov), kar pa je doslej presegalo učinkovitost slovenske diplomacije in okvire srečanj s predstavniki držav Zahodnega Balkana, kakršen je tudi vrh voditeljev pobude Brdo-Brioni.